

Alfred Adler

Cazul domnișoarei R.

Interpretarea unei povești de viață

Traducere din engleză
de Vlad Vedeanu

Cuprins

7	I. Copilăria timpurie
19	II. Dificultățile adolescenței
29	III. Dezvoltarea unei nevroze
43	IV. Stilul de viață
63	V. Mania geloziei
73	VI. Dezvoltarea sexuală
91	VII. Problema iubirii
111	VIII. Șocul cunoașterii sexuale
132	IX. Protestul viril
153	X. O fobie de lupus
182	XI. Da! Dar...
211	XII. Scopul de superioritate
234	Cazul domnișoarei R.

Copilăria timpurie

Fie că ne place sau nu, de obicei învățăm din cărți. Sperăm cel puțin să descoperim în ele vreun răspuns la propriile noastre întrebări și vreo soluție la propriile noastre dificultăți. Acest lucru este în special adevărat când alegem o carte care se ocupă de problemele vieții noastre psihice. Ce alt scop poate să aibă studiul psihologiei dacă nu ne oferă un ajutor concret pentru dificultățile noastre sau dacă nu ne oferă măcar posibilitatea să ne ajutăm noi înșine?

În această carte încerc să îi ofer cititorului o imagine a metodelor și tehnicilor psihologiei individuale. Această artă de tratament al minții umane este întru totul demonstrabilă și este indiscutabil deschisă celui de a cărui minte nu este străină înțelegerea profundă a unității conjunctive a vieții umane. Trebuie să cunoaștem simbolurile grafice ale limbajului nostru ca să putem citi limba pe care o vorbim. Așa cum, deținând această cunoaștere, putem să citim o limbă altfel străină, la fel trebuie să cunoaștem simbolurile sufletului pentru a citi o viață.

Citim adesea biografii; multe sunt pline de povești de viață dramatice și captivante. Multe au de-a face cu persoane al căror mod de viață sau ale căror realizări au fost cumva neobișnuite sau dramatice. Adesea, ceea ce face biografia interesantă este activitatea

- 8 individului sau forma literară. Aici mă ocup de o poveste de viață care, deși însuflețită și plină de culoare, este totuși povestea unei fete obișnuite, fără merite deosebite. Cred că această poveste va ilustra faptul că s-ar putea prea bine ca aspectul psihologic al biografiei să fie cel mai fascinant.

Arta psihologiei individuale se bazează pe cunoaștere și pe bun-simț. Numai celor împovărați de prejudecăți psihologice li se va părea ciudată, complicată sau amăgitoare. În această carte procedez așa cum fac în cabinetul meu atunci când ascult pentru prima oară povestea unui pacient. Comentariile asupra poveștii nu se bazează pe o cunoaștere mai bună a faptelor decât aceea deja disponibilă cititorului. Intenționat, procedez într-o manieră nepremeditată și spun povestea așa cum mi-a fost transmisă, oferindu-mi interpretarea în timp ce o citesc pentru prima dată. La fiecare propoziție, la fiecare cuvânt al pacientei, mă gândesc: Care este adevărata semnificație a ceea ce spune? Care este atitudinea acestei persoane față de viață? Ce înseamnă cuvintele ei în lumina faptelor ei? Cum face față cerințelor vieții? Cum se poartă cu semenii săi, cu alte ființe umane? Cum își îndeplinește datoriile (sau eșuează în a le îndeplini)? Tinde ea spre realitate sau spre iluzie?

Având cadrul acestei povești, ale cărei lacune le vom acoperi treptat din propria noastră experiență, o vedem pe această fată străduindu-se să ajungă la o expresie deplină a personalității ei și să stăpânească problemele vieții. Începem de la cei dintâi ani de viață, întrucât am convingerea că dezvoltarea ființei umane este în mare măsură determinată de primii patru sau cinci ani.

Încep acum povestea domnișoarei R. Îmi este la fel de necunoscută cum este și pentru dumneavoastră și comentez pe măsură ce citesc.

E instructivă întrebarea: De ce nu mama? „Tatăl” are o semnificație specială. Acest copil, o fată, era mult mai atașată de tatăl ei decât de mamă. Ce înseamnă asta? Din faptul că acest copil îl preferă pe tată putem trage concluzia că el trebuie să fie un om blând. Copilul se atașează mai întâi de mamă. Este firesc și ușor de înțeles. Pentru copil, mama reprezintă prima legătură cu lumea. Mama îl ajută și adesea îl răsfășă. A doua etapă se instalează mai târziu, când copilul devine într-o măsură mai independent. Caută să se atașeze de acele persoane care se poartă cel mai bine cu el; adică fie rămâne atașat de mamă, fie se îndreaptă spre alții. Aici, mama începuse să răsfășe fetița, dar, aparent, nu putea să concureze cu tatăl pentru afecțiunea ei.

Te simți bine? Te doare ceva?

Fata își începe povestea cu o amintire din copilărie. Experiența psihologică ne-a arătat că amintirile din copilărie nu sunt atât de nesemnificative pe cât se credea înainte. Din rezerva nesfârșită de amintiri din copilărie pe care o are fiecare dintre noi, la maturitate se păstrează numai câteva. Tocmai acest fapt ar trebui să sublinieze importanța acestor impresii amintite. Așadar, când un adult ne spune despre o amintire timpurie (prea puțin contează dacă este sau nu prima) care îi apare deosebit de limpede, suntem în măsură să interpretăm de aici atitudinea personală față de viață a celui care vorbește. Aceasta este, în esență, atitudinea pe care a menținut-o până în momentul povestirii, fie acesta cu douăzeci, treizeci sau patruzeci de ani mai târziu. Dacă această atitudine față de viață s-a schimbat pe parcursul anilor, și amintirile din copilărie care îi apar înainte și după o astfel de schimbare vor fi altele.

Un exemplu concret poate ajuta la clarificarea acestui aspect. Să spunem că te afli pentru prima dată într-un oraș străin și ești dus pe un drum lung de la gară la casa gazdei. Vei fi văzut, desigur, foarte multe lucruri pe drum. Ajuns acasă și întrebat ce-ți amintești, vei răspunde poate un monument din parc, niște flori la fereastră, un magazin de delicatese, un cal biciuit, șuieratul strident al unei fabrici, hurducăiala serioasă a taxiului sau cine știe ce. Dar pentru că erai condus și, în același timp, aveai încredere în cel care te conducea, vei fi acordat puțină atenție traseului. Pe de altă parte, dacă ai fi singur în oraș și obligat să-ți găsești drumul pe jos, ai observa puncte de reper și indicatoare și sensuri de mers și ai putea să descrii cu detalii precise drumul pe care ai mers.

Copilul este singur într-un oraș străin și depinde de îndrumarea mamei sau a tatălui sau a oricui ar fi persoana preferată. Își va aminti numai lucrurile care lasă o impresie profundă, dat fiind că acestea se potrivesc unei scheme de existență sau atitudini față de viață deja structurate.

Ne vom strădui, aşadar, să tragem unele concluzii din amintirile timpurii ale acestei fete. Concluziile sunt susținute și de faptul că fata găsește aceste lucruri ca fiind îndeajuns de importante pentru a le pune la începutul poveștii ei.

Tatăl trebuie să fi fost un om extraordinar de moale și de slab, iar fata trebuie să fi fost un copil foarte răsfățat. Deducem că această fată va avea grijă să fie întotdeauna răsfățată. Își va dori să fie mereu în centrul atenției și va încerca permanent să se pună în evidență. Apar dificultăți imediat ce un astfel de copil intră în contact cu alte persoane care nu îi oferă aceeași atenție pe care o primește de la persoana care o răsfăță. Găsim într-un astfel de caz o tendință puternică de a respinge, o aversiune față de străini, o atitudine critică și lipsă de interes pentru alte persoane și o repulsie de a se

adapta la situații noi. Acest răsfăț se poate datora naturii tatălui ei sau poate că ea se află într-o situație aparte. Fie este singurul copil, crescut în circumstanțe deosebit de nefavorabile, fie este singura fată între băieți sau copilul cel mai mic. Se poate și ca vreunul dintre organele ei să aibă o funcționare deficitară.

Niciodată nu mă simțeam prea bine.

Nu putem să acceptăm literalmente afirmațiile pacienților noștri. Astfel de afirmații nu trebuie să ne influențeze așa cum îi influențează pe pacienți. Ceea ce această fată vrea să spună înseamnă: eram un copil bolnăvicios.

Întotdeauna aveam temperatură (asta e greu de crezut) și mâinile îmi erau atât de fierbinți și de uscate, încât trebuia să le umezesc cu limba.

Știm că există moduri mai bune de hidratare a mâinilor; mai mult, în caz de febră, și limba este uscată. Se poate ca ea să-și fi folosit limba pentru a-și umezi mâinile într-un cu totul alt scop decât cel la care se referă. Se poate observa că, adesea, copiii își folosesc limba în scopuri pe care persoanele de lângă ei le dezaproabă. Probabil că tatălui ei nu-i plăcea asta, iar fata atrăgea astfel atenția tatălui. Putem, așadar, să observăm o altă trăsătură: fata are o puternică înclinație de a-și asigura și întări poziția centrală prin purtări rele.

Tatăl meu mi-a spus mai târziu că viața mea a atârnat de un fir de păr.

Multor oameni sănătoși li s-a spus asta. Și viața mea „a atârnat de un fir de păr”. Am înțeles mai târziu că nu era adevărat. În cele mai multe cazuri, o asemenea remarcă este o exagerare care servește la a-l face mai important pe cel care vorbește sau scrie. Cel care simte nevoia să exagereze trebuie, în primul rând, să se simtă inferior. Fata nu spune care era cauza suferinței. Aflăm doar că a

- 12 fost un copil fragil care nu mânca prea bine, dar aparent doar pentru că fusese răsfățat. Cunoaștem obiceiul copiilor de a refuza să mănânce; servește scopului de a atrage atenția asupra lor.

Nu aveam niciodată poftă de mâncare, niciodată nu îmi plăcea să mănânc nimic. Nu suportam gustul mâncării și mestecam îmbucăturile de parcă erau hârtie sau iarbă. Îmi amintesc vag că părinții mei se plângeau de mine doctorului nostru. Singurul lucru care avea vreun gust era laptele mamei; se spune despre mine că m-am împotrivit cu disperare fiecărei încercări de a fi înțărcată.

Este uimitor că această fată scrie extrem de bine, în ciuda faptului că nu a ajuns prea departe la școală.

Am rămas, așadar, un bebeluș alăptat pentru o perioadă incredibil de lungă, de fapt, timp de cinci ani.

Asta e destul de improbabil. Dar chiar dacă ar fi fost vorba de numai doi ani, putem presupune că această fată era profund atașată de mamă. Asta confirmă afirmația noastră anterioară; adică atașamentul față de tată reprezintă a doua etapă. Poate că tratamentul incorect din perioada de bebeluș a fost unul dintre motivele retragerii față de mamă. Înțărirea unui copil de doi ani este o tragedie.

Încă pot să văd în fața mea sânul alb și frumos al mamei.

Nu este prea sigur dacă acest copil și-a amintit asta; astfel de imagini se pot forma ulterior. Din nou, trebuie să ținem seama că o asemenea imagine servește anumitor scopuri care par să nu aibă nimic de-a face cu imaginea. Am descoperit până aici că acea fată fusese răsfățată și, în consecință, îi face pe alți oameni să o servească. Interesul ei este îndreptat spre a-i face pe ceilalți să-i fie devotați. Este dureros pentru ea să trebuiască să renunțe la sânul

mamei din moment ce o metodă atât de simplă de hrănire este însoțită de multă tandrețe și atenție. Această fată încă mai crede că nu era nimic în neregulă cu modul în care a fost crescută.

Mi-era rușine. Când aveam musafiri, obișnuiam să șoptesc la urechea mamei: „Vino, lasă-mă să beau“. Trebuia apoi să se așeze undeva unde nu ne putea vedea nimeni.

Așadar, copilul știa că era ceva rușinos.

Când mama se ducea în vizită la rudele primului său soț, care murise, nu știa ce să facă în ce mă privea. Sora mea mai mare era dispusă să mă ia la sânul ei, dar eu am spus: „Nu e la fel ca atunci când mă ia mama. Tu ești blondă, iar mama e brunetă. Nu-mi place părul blond“.

Putem observa din această remarcă ce lucruri mici și superficiale joacă un rol în simpatizarea sau respingerea unei persoane. Cineva ne este plăcut pentru că are ochii asemenea unuia dintre prietenii noștri; pe altul îl disprețuim pentru că vorbește ca un profesor pe care l-am urât. Ne place o fată pentru că părul ei e de aceeași culoare, pentru că tenul sau înfățișarea ei este la fel ca a mamei. Adeseori nu știm prin ce mecanism fin, nedectabil, ne este stârnită simpatia. De multe ori, chiar și acele persoane pe care le alegem într-o iubire și căsătorie ne-au atras atât de puternic doar pentru că par să aibă o asemănare superficială, de obicei fizică, cu destinatarul anterior al afecțiunii noastre. În astfel de cazuri, legătura poate să rămână complet ascunsă, iar de obicei așa se întâmplă.

După cum știm acum, această fată era foarte atașată de mama ei în copilăria timpurie și subliniază trăsături distinctive care nu sunt de nicio importanță pentru noi.

Eu însămi eram brunetă.

- 14 Vorbește despre păr pentru a doua oară. Pune un accent deosebit pe păr.

Tatăl meu a vrut ca părul să-mi fie tuns scurt pe frunte. Purtam atunci o pelerină albastră cu broderie roșie și îmi doream o pălărie. De fiecare dată când treceam pe lângă un magazin strigam: „Pălărie! Pelerină!”

Vanitate timpurie și un puternic interes pentru aspectul exterior. Exista o mare prețuire a frumuseții.

Nu puteau să mă ia din fața magazinelor. În cele din urmă, mama trebuia să ocolească acele vitrine.

Copilul are o influență suficient de puternică asupra mamei pentru a o obliga să apeleze la trucuri.

Înainte să ies împreună cu mama, ea îl întreba pe tatăl meu cu ce rochie ar trebui să mă îmbrace.

Mama este, de asemenea, interesată de înfățișarea copilului; este ușor de înțeles cum vanitatea îi este inculcată fetei.

Am fost foarte fericită când am primit prima pereche de pantofi; de-abia mi-au fost puși în picioare că am și deschis ușa și am încercat să alerg cu ei.

Aceasta este o încercare de a-și asigura stăpânirea lor. Tatăl ei este croitor; întreaga familie este predispusă să aprecieze aspectul exterior. Așadar, aceasta nu este o trăsătură moștenită, ci ține de atmosfera casei.

Erau mulți nasturi în casă; jucam cu ei jocuri pe care le inventam eu. Erau banii mei.

Copilul are un interes prematur pentru muncă și bani.

ALFRED ADLER

Mai mult, îmi plăcea să mă joc cu batiste de mătase. Obişnuiam să fac în ele găuri prin care treceam mâinile păpuşii mele. 15

Pregătire pentru ocupația de croitoreasă.

Îmi plăcea și mai mult să mă joc cu o sticlă de bere.

Știm că toți copiii mai degrabă și-ar folosi propria fantezie decât să se joace cu jucării mecanice... Copilul învață prin imitație. Totuși, poate face asta numai atunci când se identifică cu alții, atunci când joacă un rol pe care l-a preluat de la tată sau de la mamă. Ea își imită tatăl când creează o rochie.

Cotrobăiam prin sertare, mă ocupam de lacăte.

Copilul a avut o mare libertate să se joace cu orice dorea.

Ocupația mea preferată era să vorbesc singură. Puteam să imit pe cineva ore în șir.

Imită croitoria și vorbirea, de asemenea doctorul și bucătarul. Actoria este o profesie pe care ar fi logic să o aleagă un copil care se pregătește de la o vârstă timpurie să se identifice cu alții sau cu un rol. Mulți oameni sunt pregătiți inconștient pentru anumite profesii pe care nu le aleg niciodată pentru că nu știu nimic despre pregătirile lor timpurii.

Îl imitam și pe brutar. Brutăria mea era un sertar cu rămășițe din pâinea pe care seara o luam cu mine la culcare.

Dorință intensă de a reprezenta ceva; copilul își dorește până și noaptea să fie brutar.

Mai târziu mă jucam de-a profesoara, purtând ochelari exact ca profesoara de la școală. Mi-am făcut ochelari din carton roșu. Cataloagele

și agendele tatălui meu reprezentau manualele, iar spătarul canapelei era tabla.

Vedem scena lui Shakespeare.

Îi amenințam pe copiii neascultători și strigam atât de tare, încât tatăl meu îmi spunea să nu mă entuziasmez atât de mult.

O altă metodă de a obține atenția tatălui.

Mă jucam de-a muncitorul cu râșnița de cafea.

Imaginație și imitație puternic dezvoltate.

În casa noastră erau doi oameni care vindeau cărbuni. Eu stivuiam lemne în magazinul lor și uneori luam cina cu ei. Acasă nu m-aș fi atins de mâncarea pe care o mâncam acolo; de exemplu, varză acră și chiftele. Dar la ei acasă îmi plăcea să mănânc orice.

Refuzul de a mânca este o încercare de atragere a atenției prin protestul împotriva unei funcții evident importante. Când cuiva îi e foame începe din nou să mănânce. Un copil va abandona acest truc imediat ce observă că nu poate obține atenție prin astfel de manevre inutile și că nu își face rău decât lui însuși, neobținând niciun fel de atenție.

Vânzătorul de cărbuni mă întreba cu cine îmi doream să mă căsătoresc. Întotdeauna răspundeam „cu tatăl meu”.

Acest răspuns ar putea fi înțeles ca o dorință incestuoasă. Totuși, dacă luăm în considerare faptul că acest copil nu știe nimic despre relațiile sexuale, este foarte probabil ca dorința fetei de a se căsători cu tatăl ei să fie posibilă numai pentru că relația cu el este complet asexuală.

Îl iubeam foarte mult pe tatăl meu. Chiar eram geloasă pe el.

17

Dacă gelozia ar fi întotdeauna o expresie a iubirii sexuale, atunci ne-am înșela. Dar există și o gelozie care își are originea într-o luptă pentru putere. Este destul de posibil ca toate formele de gelozie să izvorască dintr-o luptă pentru superioritate. Nu poate fi gelos decât cel care se simte inferior celui față de care e gelos — mai slab, mai puțin inteligent, insuficient. Crede că abilitățile și inteligența lui nu sunt adecvate pentru competiția onestă cu un rival și încearcă să pună presiune prin gelozie; adică să-și demonstreze puterea. Faptul că gelozia se găsește atât de frecvent în relațiile de dragoste nu justifică încadrarea acesteia ca o expresie exclusivă a iubirii sexuale. Gelozia este foarte **adesea** o problemă de prestigiu.

Mă amestecam de multe ori când mama îl alinta pe tata, îl mângâiam pe păr, îi ridicam mânecile și îi sărutam mâinile.

Nu cred că asta este o expresie a iubirii sexuale. Orice explicație bazată pe considerente sexuale este eronată.

Când nu eram cuminte, mama mă amenința că va comanda de la barză un frate sau o soră, iar eu strigam: „O să-l arunc afară”.

Aici este foarte evidentă gelozia provocată de lupta pentru superioritate.

Aveam un mare respect pentru berze. Le admiram și nu puteam să înțeleg cum puteau berzele să aducă bebeluși, care arată atât de prostește. Am auzit mai târziu, la școală, că bebelușii ies din burtă. Care le era începutul, nu știam. Credeam că cineva pur și simplu îi comanda atunci când se căsătorea.

Fata nu are nici cea mai vagă idee despre originea ființelor umane.

Cazul domnișoarei R. • Copilăria timpurie

Când tata călătorea, îmi aducea întotdeauna un cadou, o jucărie sau o carte. Apoi mă ținea pe genunchi și îmi citea. După 21 de ani, îmi pot aminti cum tatăl meu trebuia să îmi citească. Îmi imprimam cuvintele în memorie. Când am văzut că oamenii citeau în cafenea, mi-am luat cartea cu mine și am recitat pasaje. Două femei s-au minunat că un copil atât de mic putea să citească. Tata trimitea vederi; eu primeam întotdeauna două și de fiecare dată erau mai drăguțe decât celelalte. Cu toate astea, nu aveam liniște până când nu îmi dădeau toți vederile lor.

Vrea să aibă totul, o manifestare a unui sentiment de inferioritate crescut.

Data fiind constituția mea bolnăvicioasă, toată lumea era supusă față de mine..

Prin modul în care se comportă, această fată își va pune susceptibilitatea la boală în slujba luptei pentru superioritate.

Eram bolnavă foarte des, suferind frecvent de amigdalită.

„Munții sunt în durerile facerii; un șoarece prăpădit e pe cale a se naște”.¹

Îmi amintesc că am fost dusă la spitalul de copii. Nu îmi plăcea ca cineva să se uite în gâtul meu și îmi era frică de spatula care-mi apăsa limba.

Există tendința de a respinge medicul. Copilul răsfățat de-abia așteaptă să fie obiect al compătimirii.

Mi-era teamă că mă voi sufoca.

Ne putem imagina cum se va purta această fată mai târziu în viață.

¹ Aluzie la o fabulă antică prin care se ilustrează discrepanța dintre eforturi mari și rezultate nesemnificative. (N.t.)

Dificultățile adolescenței

Timp de un an am avut o tuse convulsivă. În primele șase luni a devenit din ce în ce mai rea și a durat un an până când, în sfârșit, mi-a trecut.

Tusea convulsivă nu durează douăsprezece luni. Dacă nu apar complicații pulmonare sau alte boli, tusea convulsivă trece în cel mult trei-patru luni. Din moment ce nu e menționată nicio astfel de complicație, singura concluzie este că acest copil a păstrat intenționat simptomele tusei convulsive pentru propriile scopuri. Care ar putea fi motivul? Oamenii bolnavi solicită și de obicei primesc mult mai multă atenție, îngrijire și afecțiune decât cei care sunt sănătoși. Oamenii bolnavi sunt neajutorați, au nevoie de protecție și îngrijire. Nu contează ce vârstă au; de obicei se poartă din nou asemenea copiilor.

După cum știm, copilul mic are în mod egoist o existență fericită, fără responsabilități și pe seama ființelor umane apropiate. Această stare ar putea fi considerată ca fiind dezirabilă pentru toată lumea. Nu este cazul, altfel ar trebui ca toți să fim bolnavi sau să ne prefacem. Ființa umană normală este mult prea atrasă de diverse preocupări și plăceri pentru a accepta să fie îngrijită și să i se dea ordine mai mult decât este necesar. Pe de altă parte, există indivizi

20 care anticipează dificultăți prea mari în viață și care, în consecință, nu ajung, din ființe umane sănătoase, ființe umane utile. Astfel de persoane privesc adesea boala ca pe un mod potrivit de a ajunge fără efort la un simulacru de superioritate. Asta înseamnă dominare prin slăbiciune. Este evident că astfel de persoane se simt inadecvate sau prea slabe pentru a intra în competiție cu semenii lor sănătoși. (Persoanele cu sentimente de inferioritate sunt întotdeauna înclinate să privească viața ca fiind, într-un fel sau altul, o luptă în care trebuie să fie întotdeauna înaintea celorlalți.) Conduși de acest sentiment de inferioritate sau de insuficiență prin comparație cu alții, ei caută o cale de scăpare care le va aduce triumful de a fi primii, cel puțin în cercul restrâns al apropiaților lor. Se agață de boală ca de un mijloc bine-venit de a ajunge la asemenea triumfuri fără valoare. În timp ce își pregătesc simptomele, se pregătesc și pentru o aparentă superioritate. Asta continuă până când descoperă că prețul pentru atitudinea lor lașă devine prea mare și pur și simplu renunță la simptome. Frecvent, încetarea unui anumit simptom nu este decât semnalul asumării unuia nou. Sau au ajuns la punctul în care, pierduți fără speranță în labirinturile diverselor lor lupte și complet descurajați, se prezintă la medic.

Chiar dacă nu am ști nimic altceva despre această fată, am putea deduce din afirmația că tusea convulsivă a durat douăsprezece luni faptul că se simțea îndeajuns de inferioară pentru a ține de boală cât de mult putea. Înțelegem foarte bine sentimentul de inferioritate al acestei fete din moment ce am aflat din unele însemnări anterioare că fusese tare răsfățată. Copiii răsfățati suferă întotdeauna de un puternic sentiment de inferioritate, pentru că ei cresc asemenea plantelor de seră și ajung astfel să le fie groază de realitatea crudă a vieții imediat ce intră în contact cu ea. Dar nu numai atât. Pentru a-și menține poziția favorabilă de